

DAAVID JA DAAVIDIN POIKA

Johanan Ben-Israel 5769 — יוחנן בן-ישראל ה'תשס"ט

Vuorilinnan Opintokeskus – <http://www.metzudah.com>
Copyright © Johanan Ben-Israel 2008

Päivitetty 16.11.2008

JOHDANTO

“Katso, vääryydessä olen syntynyt ja synnissä äitini on minut hedelmöittänyt.” (Ps. 51:7). Tästä raamatunjakeesta kirkko loi jo varhain opin ‘perisyynnistä’. Opin mukaan ihminen syntyy synnissä synnin alaisuuteen ja avioliitossakin harjoitettu sukupuolinen kanssakäyminen on sen mukaan syntiä. Tästä johtuu esimerkiksi se, että katoliset papit eivät saa mennä naimisiin, vaan joutuvat elämään selibaatissa. Oppiin liittyy myös se, että kaste vapauttaa lapsen tästä perisyynnistä, siksi monella kirkolla on oppi hätäkasteesta. Kuitenkaan Raamattu ei tunne sen enempää perisyntiä kuin hätäkastettakaan.

Kaikesta huolimatta perisyntioppi on syvään juurtunut kristilliseen teologiaan. Osoituksena tästä on esimerkiksi Raamattu Kansalle käännös, johon on tarkoituksellisesti haluttu perisyntioppi kääntämällä (lue: vääntämällä) edellä mainittu jae seuraavasti: **“Katso, olen syntisenä syntynyt, synnin alaiseksi sikisin äitini kohdussa.”** (Nuorten Uusi Testamentti ja Psalmit, Raamattu Kansalle Oy 2002). Käännös ei tee oikeutta hepreankieliselle tekstille, vaikka kirjan esipuheessa Lukijalle todetaan: *“Raamattu Kansalle -käännöstyön päämääränä on mahdollisimman tarkka sanavastaavuuteen perustuva raamatunkäännös, joka on hyvää suomen kieltä.”* Olen täysin varma, että kyseisen jakeen kääntäjät ovat olleet erittäin tietoisia alkuperäisen tekstin merkityksestä ja nimenomaan halunneet vääntää jakeen tukemaan luterilaisen kirkon perisyntioppia, millään muulla tavalla käännöstä ei voi selittää!

Raamatun mukaan kukaan ei synny syntisenä eikä synnin alaiseksi, vaikka koko luomakunta onkin alistettu syntiinlankeemuksen alle (Room. 8:18-25). Hätäkasteellakaan perisyynnistä vapauttavana toimenpiteenä ei ole mitään raamatullista perustaa, koska Ješua itse todistaa, että lapset uskovat Häneen (Matt. 19:1-6). Myöskään aviopuolisoiden sukupuolisesta kanssakäymisestä ei mainita missään Raamatussa sen suuntaistakaan, että se olisi jotenkin synnillistä. Raamatullinen avioliitto, jonka Jumala asetti jo alussa luodessaan ihmisen, on aina kaunis, puhdas ja hyvä (1. Moos. 2:18-25).

DAAVIDIN TODELLINEN SYNTYPERÄ

Mitä Daavid tarkoitti jakeella 7 psalmissa 51, jonka hän kirjoitti aviorikoksensa ja murhansa jälkeen? Tämän asian juutalaiset ovat aina ymmärtäneet Raamatun ilmoituksen perusteella. Sen sijaan kreikkalaiset ja latinalaiset kirkkoisät, jotka loivat kristillisen teologian, eivät tunteneet eivätkä edes halunneet tuntea juutalaisuutta, vaan pohjasivat oppinsa pakanalliseen kreikkalais-roomalaiseen filosofiaan. Katsotaan ensin tarkemmin, mitä jae psalmi 51:7 todella kertoo meille:

הֵן-בְּעוֹן חוֹלְלִתִּי וּבַחֲטָא יַחֲמֹתְנִי אִמִּי :

הֵן	הֵן <i>katso!</i> partk.	Katso
בְּעוֹן	-בָּ -ssa, -lla + עוֹן <i>synti, vääryys</i> subst.mask.yks.abs.	vääryydessä
חוֹלְלִתִּי	חיל <i>polal</i> <i>syntyä, syntyä kivulla</i> polal.perf.yks.1.	synnyin,
וּבַחֲטָא	-יָ ja + -בָּ -ssa, -lla + חֲטָא <i>synti, rikkomus</i> subst.mask.yks.abs.	ja synnissä
יַחֲמֹתְנִי	יחם <i>pi olla kiimoissaan, olla yhdynnässä, siittää</i> pi.perf.yks.3.fem. + יָ - <i>minut</i>	hedelmöitti minut
: אִמִּי	אִמִּי <i>äiti</i> subst.fem.yks.abs. + יָ - <i>minun</i>	äitini.

Jakeen tarkka sanavastaavuuteen perustuva käännös on **“Katso, vääryydessä olen syntynyt ja synnissä äitini on minut hedelmöittänyt”**, niin kuin jo kirjoituksen alussa sitä siteerasin.

Juutalaisille on aina ollut selvää ettei sukupuoliin kanssakäyminen aviopuolisoiden välillä ole mitenkään synnillistä eikä kukaan ihminen synny syntisenä. Siksi Daavidin synnissä syntyminen viittaakin hänen äitiinsä. Tästä ei voi vetää kuin yhden johtopäätöksen.

Psalmissa 51 Pyhä Henki ilmoitti Daavidille, että hän syyllistyi samaan rikkomukseen mihin hänen äitinsäkin oli syyllistynyt, siis **aviorikokseen**. Daavid oli äitinsä avioton lapsi, jonka Jišai oli ottanut nimiinsä. Jišai oli oikeamielinen mies, näin hän oli antanut vaimolleen anteeksi ja ottanut hänet takaisin. Perhe joutui kuitenkin kantamaan ainakin omalla paikkakunnallaan Bet-Lehemissä häpeää Daavidin äidin rikkomuksen vuoksi. Tuohon aikaan aviorikos oli suurimpia syntejä, mitä kukaan saattoi ajatella ja häpeäkin oli varmasti sen mukainen: ihmiset pilkkasivat julkisesti ja osoittivat avoimesti halveksuntansa.

Vaikka Jišai oli ottanut Daavidin nimiinsä, hän ei kuitenkaan pitänyt tätä muiden poikiensa veroisena lapsena, sen todistaa kertomus Daavidin voitelemisesta Israelin kuninkaaksi. Jišai ei edes haettanut nuorinta poikaa paimenesta kun profeetta tuli voitelemaan yhden hänen pojistaan kuninkaaksi, vaikka määräys oli, että kaikkien poikien piti olla paikalla. Vasta sitten kun Š^emuel kysyi, onko enää yhtään poikaa jäljellä, Daavid haettiin paimenesta (1. Sam. 16).

Daavid itse todistaa asemansa perheensä halveksittuna äpäränä sanomalla: **“Sillä isäni ja äitini ovat hylänneet minut”** (Ps. 27:10) ja **“Olen tullut vieraaksi veljilleni ja muukalaiseksi äitini lapsille”** (Ps. 69:9). Psalmin 27 jae 10 on käännetty tarkoituksellisesti väärin suomalaisiin käännöksiin (1933, 1992 ja Raamattu Kansalle). Siinä käytetään heprean verbiä עָזַב (*‘hylätä’*) qal perfektissä objektisuffiksin kanssa pausamuotoisena: עָזַבוּנִי *‘hylkäsivät minut’*. Suomalaisten käännösten käyttämää konditionaalia (*‘hylkäisivät’*) on erittäin vaikeaa perustella heprean perfektin käännöksenä, vaikka kyseessä onkin runollinen ilmaisu. Oikein jae on käännetty kuitenkin vanhassa Bibliassa, joka pohjautuu vuoden 1776 käännökseen! **“Sillä minun isäni ja äitini hylkäsivät minun”**.

Väärän kääntämisen syynä on ilmeisesti se, että kun kääntäjät eivät todella itse usko siihen mitä on kirjoitettu, he ovat ottaneet itselleen vapauden kääntää teksti *‘dynaamisesti’* omien mieltymystensä ja teologisten näkemystensä mukaan. Samankaltaisia esimerkkejä tarkoituksellisesti väärästä kääntämisestä on lukematon määrä, varsinkin uudemmissa käännöksissä. Vanhat käännökset ovat usein tarkempia, mutta niiden käyttöä rajoittaa vanha suomenkieli ja lähinnä saksasta ja ruotsista lainatut vieraat kielioppiakenteet, joiden vuoksi tekstiä on paikoin erittäin vaikea ymmärtää. Ne myös osin perustuvat kreikkalaisen *Septuaginta*-käännöksen latinalaisen *Vulgata*-käännöksen tulkintoihin.

Vaikka Daavid oli voideltu kuninkaaksi veljiensä ja perheensä keskellä, saattoi vanhin veljistä kohdella häntä todella kohtuuttomasti ja nöyryyttää muiden ihmisten edessä. Tämän todistaa kertomus siitä, kun Jišai pyysi Daavidia käymään sotaleirissä ja kysymään kuulumisia veljiltään: **“Ja kun Eliav, hänen vanhin veljensä, kuuli hänen puhuvan miesten kanssa, syttyi Eliavin viha Daavidia kohtaan ja hän sanoi: ‘Miksi tulit tänne, ja kenelle olet jättänyt sen pienen lammaislauman erämaassa? Minä tiedän sinun julkeutesi ja sydämesi pahuuden, sillä olet tullut vain katsomaan sotaa.’”** (1. Sam. 17:28). Tämä on kovaa tekstiä Jumalan mielen mukaisesta miehestä!

Daavidin taustan ymmärtäminen ja hyväksyminen ei ole tuottanut juutalaisille mitään teologista ongelmaa, koska yksi Jišain esiäideistä oli mooavilainen Ruut. Vaikka Ruut todella osoitti uskonsa Israelin Jumalaan, hän ei saanut olla Daavidin todellisessa sukuluettelossa, koska Toorassa nimenomaan kielletään ottamasta mooavilaisia HERRAN seurakuntaan ikuisesti kymmenennessäkään sukupolvessa (5. Moos. 23:3-4). HERRA on viisaudessaan salannut meiltä Daavidin syntyperän. Nimiinsä ottaman Jišain puolelta hän on J^ehudan sukukuntaa, mutta kuitenkaan Raamattu ei kerro meille mitään Daavidin *‘biologisesta’* isästä. Raamatussa Daavid

onkin Ben-Jišai, Jišain poika, J^ehudan sukukunnasta.

JEŠUAN SYNTYPERÄ

Ješuan, Daavidin pojan, kohdalla tapahtui niin, että kun Mirjam tuli raskaaksi Pyhästä Hengestä, aikoi hänen kihlattu miehensä Joosef hylätä hänet hiljaisesti (Matt. 1:18-25). Kuitenkin Jumala ilmoitti Joosefille mitä oli tapahtunut ja tämä otti Mirjamin vaimokseen, mutta joutui kantamaan sen häpeän, että paikkakunnalla Natseretissa kaikki puhuivat Mirjamin aviorikoksesta. Joosef otti Ješuan nimiinsä ihan niin kuin Jišai oli ottanut Daavidin nimiinsä tuhat vuotta aiemmin. Joosef oli J^ehudan sukukuntaa Daavidin jälkeläisenä, kuitenkin hän ei ollut Ješuan todellinen isä. Nyt varmasti näet millä tavalla Daavidin syntymä ja Ješuan syntymä ovat monessa suhteessa samankaltaisia! Ješuhan tunnettiinkin Joosefin poikana: **“Me olemme löytäneet Hänet, josta Moše Toorassa ja profeetat ovat kirjoittaneet: Ješuan, Joosefin pojan, joka on Natseretista.”** (Joh. 1:45).

Daavidin ja Ješuan elämässä on paljon muitakin tärkeitä yhtäläisyyksiä, joiden ymmärtäminen on syventänyt omaa uskoani ja joiden kautta olen pystynyt hahmottamaan Raamatun Sanan kokonaisuutta täysin uudella ja tuoreella tavalla.

KUNINGAS DAAVID JA DAAVIDIN POIKA

Kun Daavid oli voittanut Goljatin, jonka johdosta Israel oli voitolla filistealaisista, Šaul asetti palvelijansa Daavidin sotajoukkojensa komentajaksi (1. Sam. 18:5). Näin kuninkaaksi voideltu nuori Daavid todellisuudessa johti jo kansaansa sodassa vihollisia vastaan. Tämän todistivat Israelin vanhimmat yli 15 vuotta myöhemmin kun Daavidista oli tullut koko Israelin kansan kuningas 37 vuotiaana (2. Sam. 2:11, 5:1-5).

Voittaessaan Goljatin Daavid oli ehkä parikymppinen nuorukainen. Š^emuelin todistuksen mukaan hän oli kaunis katsella (1. Sam. 16:12). Kun Daavidista tuli sotasankari alkoi tieto hänen voitelemisesta kuninkaaksi levitä kulovalkean tavoin israelilaisten parissa, naiset ihailivat Daavidia avoimesti ja lauloivat hänelle ylistystä, mikä ei tietenkään miellyttänyt vallassa olevaa kuningasta (1. Sam. 18). Jumalan silmissä Daavid oli kuningas, koska Hän oli hylännyt Šaulin ja voidellut Daavidin täyttäen hänet samalla Pyhällä Hengellä. Šaulista Pyhä Henki oli poistunut ja riivaajahenki tullut tilalle (1. Sam. 16:13-14).

Israelin vanhimmat eivät kuitenkaan halunneet valita nuorukaista kuninkaaksi Šaulin tilalle, vaikka tiesivät mitä oli tapahtunut. Šaul osoitti avoimesti vihansa Daavidia kohtaan ja yritti lukuisia kertoja murhata tämän. Pian Šaulin viha oli niin valtava, että Daavidin piti lähteä noin kymmenen vuotta kestäneelle pakomatkalleen (1. Sam. 20:24-43).

Hypätään nyt tuhat vuotta ajassa eteen päin Mattain kertomaan tapahtumaan (Matt. 12:1-4):

1. **“Siihen aikaan Ješua kulki šabatina viljapeltojen halki. Hänen opetuslapsilleen tuli nälkä, ja he rupesivat katkomaan tähkäreipäitä ja syömään.**
2. **Mutta kun parušit näkivät sen, he sanoivat Ješualle: ‘Katso, sinun opetuslapsesi tekevät sellaista, mitä ei ole lupa tehdä šabatina.’**
3. **Hän vastasi heille: ‘Ettekö ole lukeneet, mitä Daavid teki, kun hänelle ja hänen seuralaisilleen tuli nälkä?’**
4. **Hän meni Jumalan huoneeseen, ja he söivät pyhät leivät, joita ei hänellä eikä hänen seuralaisillaan ollut lupa syödä vaan ainoastaan koheneilla...”**

Ješua viittaa siihen tapahtumaan kun Daavid meni Ahimelekin luo, joka oli kohenina Noovissa (1. Sam. 21). Tästä alkoi kuningas Daavidin pitkä pakomatka. Kaikki Israelissa tiesivät, että Daavid oli voideltu kuninkaaksi, olihan sana kiirinyt jo filistealaisillekin, joiden pariin Daavid seuraavaksi pakeni (1. Sam. 21:11). Daavid tuli Ahimelekin luo juuri šabatina, pyhät leivät oli

vaihdettu edellisenä iltana (3. Moos. 24:5-9), mutta kohenit eivät olleet vielä syöneet niitä.

Ješuan sanoissa oli selvä viesti vallanpitäjille: Te olette hylänneen Kuninkaanne, joka on HaMašiah. Hän on jo pakomatalla niin kuin Daavid, sen jälkeen kun Israel ei tehnyt hänestä kuningasta Šaulin sijaan. Viesti oli niin selvä, että parušit ja kirjanoppineet ymmärsivät sen Kirjoitusten tuntijoina varmasti. Tästä kertomuksesta alkoi Ješuan pakomatka. Mattain 11. luku osoittaa, että kansa oli jo hylännyt Ješuan Kuninkaana, kun Hän nuhteli niitä kaupunkeja, joissa oli julistanut kuningaskunnan ilosanomaa, mutta jotka eivät olleet tehneet parannusta (Matt. 11:20-24, Luuk. 10:13-16). Sen jälkeen Ješua muutti ilosanomansa täysin toisenlaiseksi kuin mitä se oli aiemmin ollut: **“Minä ylistän Sinua Isä, taivasten ja maan Herra, siitä että olet salannut nämä asiat viisailta ja älykkäiltä ja ilmoittanut ne lapsenmielisille... Tulkaa Minun luokseni, kaikki työn raskauttamat ja taakkojen uuvuttamat, niin minä annan teille levon. Ottakaa Minun ikeeni päällenne ja oppikaa Minusta, sillä minä olen sävyisä ja nöyrä sydämeltäni. Näin te löydätte levon sieluillenne, sillä Minun ikeeni on sopiva ja Minun kuormani on kevyt.”** (Matt. 11:25, 11:28-30). Tämän jälkeen Ješua ei enää julistanut eikä toiminut tuomitsemisissaan kaupungeissa šabatin synagogapalveluksia lukuunottamatta (Mark. 8:22-26).

Aiemminhan Ješua julisti Kuninkaan ilosanomaa: **“Tehkää parannus, sillä taivasten kuningaskunta on tullut lähelle!”** (Matt. 4:17). Nyt Hän oli jo kuitenkin pakomatalla kohti kärsivän Messiaan tehtävää maailman synnin sovittajana. Tästä lähtien (Matt. 11) Ješuaa seurasivat vain ne uskolliset opetuslapset, jotka Ješua oli valinnut, suurin osa kansasta jätti Voideltunsa (Joh. 6:60-71). Näinhän oli myös Daavidin kohdalla, jonka kansa oli hylännyt: **“Ja hänen luokseen kokoontui kaikenlaista ahdingossa olevaa, velkaantunutta ja katkeroitunutta väkeä, ja hän rupesi heidän päämiehekseen. Näin liittyi häneen noin neljäsataa miestä.”** (1. Sam. 22:2).

Vaikka Israel hylkäsi Jumalan kuninkaaksi voiteleman ja Pyhällä Hengellä täytetyn Daavidin, ei se kuitenkaan tarkoittanut Israelin kansan hylkäämistä Jumalan valittuna kansana. Israelin kansa hylkäsi myös Ješuan Voidellun, mutta tämän takia Jumala ei hylännyt kansaansa Israelia (Room. 11:1). Daavidin hylkäämisen seurauksena Israelia hallitsi Jumalan hylkäämä Šaul, joka ei enää ollut Jumalan edessä kuningas (1. Sam. 15:22-26, 16:1), Jumala hylkäsi koko Šaulin huoneen (edellisten lisäksi 1. Sam. 13:13-14). Hylätty Šaul hallitsi vielä noin kymmenen vuotta, kun voideltu kuningas Daavid oli pakomatalla. Muista, että HaMašiah (Messias) tarkoittaa ‘voideltu’.

Ješua sanoi Israelille: **“Jerusalem, Jerusalem! Sinä, joka tapat profeetat ja kivität ne, jotka on luoksesi lähetetty! Kuinka usein olenkaan halunnut koota yhteen sinun lapsesi, niin kuin kanaemo kokoaa poikasensa siipiensä suojaan. Mutta te ette tahtoneet. Kuulkaa siis, teidän huoneenne jää hylätyksi. Mutta Minä sanon teille: te ette näe Minua, ennen kuin tulee se aika, jolloin sanotte: ‘Siunattu Hän, joka tulee Herran Nimessä!’”** (Luuk. 14:34-35).

Edellisiä jakeita moni kirkkokunta pitää osoituksena Israelin hylkäämisestä ja perustelevat sillä korvausteologista oppiaan uuden liiton seurakunnasta uutena Israelina. Kuitenkin Daavidin kertomuksen ja Raamatun kokonaisuuden perusteella jakeet ovat todella selvät: Israelin huone, siis kuningashuone, jää hylätyksi siihen saakka, kunnes kansa toivottaa Kuninkaansa ja Messiaansa tervetulleeksi! Nyt vielä Ješua on pakomatalla eikä Israelilla ole ollut kuningasta Hänen jälkeensä, Israelin kuningashuone on hylättyinä niin kuin Daavidinkin pakomatkan aikana!

Sanoissaan Ješua siteeraa jaetta 26 psalmista 118 **‘Siunattu Hän, joka tulee Herran Nimessä!’**, joka on vielä tänäkin päivänä tervetuloitovotus hepreankielessä. Viimeisenä päivänä, Herran päivänä, Israelin kansa todella toivottaa Kuninkaansa tervetulleeksi ja silloin Ješuan sanat toteutuvat ja Israel saa Ikuisen Kuninkaansa, Daavidin pojan, takaisin.

LOPUKSI

Olen kirjoittanut lyhyesti ja haluankin haastaa sinut, rakas ystäväni, tutkimaan Raamatun Sanaa ilman kristillisen teologian viitekehystä. Kristillisen teologian kehittivät antisemitistiset kirkkoisät, jotka halusivat riistää Israelilta ja juutalaisilta sen aseman valittuna kansana, johon Jumala on heidät korottanut. He ottivat kirkolle Israelin paikan uutena Israelina, omivat Jumalan lupaukset Israelille vain itselleen ja sysäsivät kaikki kiroukset koskemaan Israelin kansaa. Tällaisen teologian vaikutuksesta juutalaisista tuli kristillisissä maissa Kristuksen tai Jumalan murhaaja ja heitä pidettiin esimerkkinä Jumalan hylkäämästä sokeasta kansasta. Suomessakin jotkut papit kirjoittivat juutalaisista *'saatanan joukkona'*, esimerkiksi kirkkoherra J. W. Warttinen kirjoitti vuonna 1922 teoksen: *Juutalaisten maailmanhistoriallinen merkitys entisaikaan Jumalan kansana ja nykyään saatanan joukkona* (WSOY). Myös juutalaisten joukkomurha, holocaust, oli pitkälti kristillisen antisemitismin ja Lutherin opetusten hedelmä.

Kehotankin sinua kyseenalaistamaan kaiken opetuksen ja teologian, jota et mielestäsi löydä Raamatusta, ja tutkimaan ja koettelemaan sen perinpohjin rukouksessa Jumalan Sanan pohjalta. Voin kokemuksesta todeta, että Herra tulee näyttämään sinulle valtavia asioita ja näköaloja! Valitettavaa on se, että mihinkään raamatunkäännökseen ei voi todellakaan luottaa. Siksi Raamatun alkukielten ymmärtäminen on erityisen tärkeää Sanan tutkimisessa. Kaikilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta perehtyä hepreaan ja kreikkaan, mutta juuri sinä voit olla se yksi niistä harvoista, joka saa Herralta sydämelleen aloittaa kielten opinnot ja saat tulevaisuudessa jakaa Jumalan Sanan väärentämätöntä maitoa monille erilaisten oppien ja eksytysten viikakoissa rämpiville uskoville. Tämä tehtävä tulee olemaan aina vain tärkeämpi, kun lähestymme viimeistä lopunaikojen maailmanlaajuista ja kaikenkattavaa eksytyksen aikaa, joka kulkee suuren herätyksen ja karismaattisuuden nimellä ja jossa korostetaan profetaalisuutta ja erilaisia ilmiöitä, mutta josta puuttuu lähes täysin puhtaan Jumalan Sanan julistaminen ja opettaminen.

PALAUTE

Luen mielelläni arviosi kirjoituksesta. Palautteen ja Raamatun Sanalla perustellun kritiikin voit lähettää sähköpostin välityksellä. Luen kaiken palautteen ja kritiikin arvioiden ne Sanan pohjalta rukouksessa, mutta vastaan vain rakentavaan palautteeseen. Kehitän tätä kirjoitusta jatkossa sen mukaan mitä Herraltani Ješualta saan, joten palautteesi saattaa vaikuttaa kirjoitukseni sisältöön. Kiitos.

Johanan Ben-Israel

TÄRKEIMMÄT LÄHTEET

- Aejmelaeus, Anneli: TÄYTTÄ HEPREAA. JOHDATUS VANHAN TESTAMENTIN HEPREAAAN. Kirjapaja, Helsinki 2003. 3. täysin uudistettu painos.
- *BibleWorks*⁷. Software for Biblical Exegesis and Research. BibleWorks, LLC 2006.
- BIBLIA HEBRAICA STUTTGARTENSIA. תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Saksa 1997.
- BIBLIA, SE ON KOKO PYHÄ RAAMATTU. VUODEN 1776 KÄÄNNÖKSEN KORJATTU TEKSTI VUODEN 1852 KYMMENENNESTÄ PAINOKSESTA. Raamattutalo Oy, Pieksämäki 1998.
- Brown, Francis: THE BROWN-DRIVER-GRIGGS HEBREW AND ENGLISH LEXICON. Hendrickson, USA 2004. 8. painos. (Perustuu teokseen, William Gesenius: HANDWÖRTERBUCH ÜBER DAS ALTE TESTAMENT).
- Davidson, Benjamin: ANALYTICAL HEBREW AND CHALDEE LEXICON. Hendrickson, USA 1985.
- Delshad, Ester; Moisio, Rauha; Santala, Risto & Seppälä, Seppo (toim.): HEPREA-SUOMI SANAKIRJA. Suomen Karmel-yhdistys. Ari-paino, Saarijärvi 1981.
- Engel, Ivan: GRAMMATIK I GAMMALTESTAMENTLIG HEBREISKA. Almqvist&Wiksell, Nacka, Ruotsi 1987. 2. painos.

- Even-Shoshan, Abraham (toim.): A NEW CONCORDANCE OF THE BIBLE. קונקורדנציה חדשה לתנ"ך. Thesaurus of the Language of the Bible. Hebrew and Aramaic. Roots, Words, Proper names, Phrases and Synonyms. המלון החדש, Israel 2000. 5. painos. (Hepreankielinen).
- FROM THE FOUNDATIONS. A LEXICON OF CONCEPTS IN JUDAISM. מן המסד. Karta, Jerusalem, Israel 1986. (Hepreankielinen).
- Glatzer, Mordechai (toim.): COMPANION VOLUME. הארות. JERUSALEM CROWN. כתב ירושלים. The Bible of the Hebrew University of Jerusalem. Jerusalem, Israel 2002.
- Hanski, Jari: JUUTALAISVIHA SUOMESSA 1918-1944. Ajatus Kirjat, Helsinki 2006.
- Harviainen, Tapani & Illman, Karl-Johan (toimittaneet): JUUTALAINEN KULTTUURI. Otava, helsinki 1998.
- Har-Zahav, Tzvi: HEPREAN KIELIOPPI. 6-osainen. Tel-Aviv, Israel 1956. (Hepreankielinen). (הר־זָהב, צָבִי: דְּקָרוּק הַלְשׁוֹן הָעֵבְרִית. הוצאת מחברות לספרות. תל-אביב ישראל 1956).
- ISO RAAMATUN TIETOSANAKIRJA (3 osaa). Raamatun Tietokirja, Tikkurila 1972.
- Jastrow, Marcus: THE DICTIONARY OF THE TARGUMIM, THE TALMUD BAVLI AND YERUSHALMI, AND THE MIDRASHIC LITERATURE ת - א חורב, Jerusalem, Israel 1903.
- JERUSALEM CROWN. כתב ירושלים. The Bible of the Hebrew University of Jerusalem. Jerusalem, Israel 2000.
- Kashani, Reuben: ISRAELIN JUHLAT JA KULTTUURIPERINNE. Beracha-kutannus. Kirjapaino Fram, Vaasa 1998.
- Kautzsch, E. (toim.): GESENIUS' HEBREW GRAMMAR. Clarendon Press, Oxford, Englanti 1910. 2. laajennettu englannin kielinen painos.
- Kedourie, Elie (toim.): THE JEWISH WORLD. REVELATION, PROPHECY AND HISTORY. Thames&Hudson, Lontoo, Englanti 1979.
- Klein, Ernst: A COMPREHENSIVE ETYMOLOGICAL DICTIONARY OF THE HEBREW LANGUAGE. Carta Jerusalem. The University of Haifa, Israel 1987.
- Kuparinen, Eero: ALEKSANDRIASTA AUSCHWITZIIN. ANTISEMITISMIN PITKÄ HISTORIA. Atena Kustannus OY, Jyväskylä 1999.
- Ruth Kozodoy: JUUTALAISET JUHLAPÄIVÄT. Opetushallitus, Helsinki 2001.
- Liljeqvist, Matti: HEPREA-SUOMI, ARAMEA-SUOMI. VANHAN TESTAMENTIN SANAKIRJA. Aikamedia Oy, Saarijärvi 2004.
- Myllykoski, Matti & Lundgren, Svante: MURHATUN JUMALAN VARJO. ANTISEMITISMI KRISTINUSKON HISTORIASSA. Yliopistopaino, Helsinki 2005.
- Newman, Yacov & Sivan Gavriel: JUDAISM A - Z. LEXICON OF TERMS AND CONCEPTS. Jerusalem, Israel 1980.
- NUORTEN UUSI TESTAMENTTI JA PSALMIT. Raamattu Kansalle Oy 2002.
- RAAMATTU. VANHA TESTAMENTTI KÄÄNNÖS VUODELTA 1933. UUSI TESTAMENTTI KÄÄNNÖS VUODELTA 1938. VANHA JA UUSI TESTAMENTTI KÄÄNNÖS VUODELTA 1992. Genesis-Kirjat, Jyväskylä 1993.
- Samuelson, Norbert M.: JEWISH PHILOSOPHY. AN HISTORICAL INTRODUCTION. Continuum, Lontoo, Englanti 2003.
- Sana, Elina: KUOLEMAN LAIVA S/S HOHENHÖRN. JUUTALAISSPAKOLAISTEN KOHTALO SUOMESSA. WSOY, Helsinki 2004.
- Strong, James: THE NEW STRONG'S EXPANDED DICTIONARY OF BIBLE WORDS. Thomas Nelson, USA 2001.
- Tarmon, Asher & Uval, Ezri (suomeksi toim. Seppo & Paula Seppälä): HEPREAN VERBITAULUKOT. Uusi laajennettu laitos. Tamir, Jerusalem, Israel 1998. 4. painos.
- THE NEW STANDARD JEWISH ENCYCLOPEDIA. New revised edition. Massada Press, Jerusalem, Israel 1975.
- Young, Robert: YOUNG'S ANALYTICAL CONCORDANCE TO THE BIBLE. Hendrickson, Peabody, USA 2004.